

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Ḥamishah ḥumshe Torah

‘im 3 targumim ... pe. Rashi, u-ferush Rashbam u-ferush Mikhlal yofi min
R. Shelomoh ben Melekh u-ferush Be’er reḥovot ‘al diḳduḳe Rashi ...
ve-Sefer ha-Ḥinukh me-Rabenu Aharon ha-Levi be-sof kol ḥeleḳ

Sefer Shemot

Shelomoh ben Yitshaḳ

Frankfurt de-Oder, 544 [1783 oder 1784]

T

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10060

הגוישי זכרי לרר דר : טו לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אליהם יהוה אלהי אבותיכם בראא אלי אלהי אברהם יצחק ויעקב לאמר פקד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים : יז ואמר אלה אתכם מעני מצרים אל ארץ הכנעני והחתי והאמורי והפרזי והחוי והיבסי אל ארץ זבת חלב ודבש : יח ושמועו לקלך ובאת אתה וזקני ישראל אל מלך מצרים ואמרתם אליו יהנה אלהי העבריים נקרה עלינו ועתה גלבה נא דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה ליהוה אלהינו : יט ואני ידעתי כי לא יתן אתכם מלך מצרים להלך וקרא בך הזקה : כ ושלחתי את ידו והכיתי את מצרים בכל נפלאתי אשר אעשה בקרבן ואחריו כן ושלח אתכם : כא ונתתי את חן העם הנה בעיני מצרים והיה כי תלכו לא תלכו ריקם : כב ושאלה אשה משכנתה ומנבת ביתה כלי כסף וכלי זהב ושמלת ושמתם על בניכם ועל בנותיכם ונצלתם ד את מצרים : א ויען משה ויאמר והן לא

דוכרני לכל דר ודר : טו איניל ותיכנוש נר-סבי ישראל ותימר להן יי אלהי דאבהתכון איתגלי לי אלה היה דאברהם יצחק ויעקב למימר מידבר דכירנא יתכון ונת דאיתעבד לכן במצרים : יז ואמרית אסיק יתכון משיעבוד מצראי לארע כנענאי וחיתאי ואמוראי ופרוזאי וחניאי ויבוסאי לארע עבדא וחלב ודבש : יח ויקבלון מינך ותייתי את וסבי ישראל לות מלכא דמצרים ותימרון ליה יי אלהי דיהודאי אתקרי עלנא וכען גיזיל בען מהלך תלתא יומין במדברא ונדרבה קדים יי אלהנא : יט וקדמי גלי ארי לא יישבוק יתכון מלכא דמצראי למיזל ולאומן קדם דחיליה פקיף : כ ואשכח ית מחת גבורתי ואמתי ית מצראי בכל פרשנתי די אעביד ביניהון ובמרבן ושלח יתכון : כא ואתן ית עמא דהין לרחמינ בעיני מצראי ויהי ארי תהכון לא תהכון ריקנין : כב ותשאר אתחא משבבתה ומקריבת ביתה מנין דכסף ומנין דזהב ולבושין ותשוון עד בגיכון ועל בגימיון ותרוקנין ית מצרים : א ואתיב משה ואמר והא לא יהימנין לי ולא יקבלון מיני ארי זמרן לא איתגלי לך יי ואמר

ואמר

רשי

וזה זכרו : לטו זהו הילך כקרא וכן דוד הוא אומר ה' עק לעולם ה' זכר לדור ודור ו (יז) את זקני ישראל - גויזמדיס לישכח - ואם תאמר זקנים שנים הילך אפשר לו לחסוף זקנים של טסים רבוא : (יח) ושמועו לקלך - מאליון חכיק שתאמר להם לזקן זה ישמע לקולך שכבר סויון זה חסור צידס חיעק וחיסוף - שכלטק זההם גלאלים - יעקב אמר להם ואלהים פקד יפקוד אתכם - וטף אמר להם פקוד יפקוד אלהים אתכם : (אלהי העבריים : יז) וי' דיתיר' ריזח לי' חכות בר' שזיסן :) נקרה עלינו - לשון עקרה וכן (במדבר כג) ויקר אלהים ואנכי אקרה כה - אהא נקרא מאליו כלום : (יט) לא יתן אתכם מלך מצרים להלך - אם אין אמי מרסה לו די כמקרה כלו' כלעוד שאין אמי מודיע די כמקרה לא יתן אתכם להלך : לא יתן - לא ישכח - כמו

יונתן בן עוזיאל

לעוררנו וגוי : טו אזיל ותקנוש וגוי למימר מידבר דברקא נתכוון ונת עוררנו דאיתעביד לכוון במצרים :
 וצאמריה במימרי אשיק נתכוון מסיוף מצראי לאבע וגוי : יח ונקבלון מונך ותיעורל אנת וגוי וקדון צויל
 קרון מתלבך תלרנא יומין וגוי : יט ונאנא קרמי גלי ארום לא ישבוק נתכוון מלפא דמצרים למעל ולא מן
 דחיליה מקיף אלהו בגין דבמימרי לאוכחומיה במקמשיין בישין : כ ותרעעקבוון תמן עד דאישדר ית מחת גבורתי
 צאימתי ית מצראי ככל פרישיותי דאעבד בעיהוון ומקמדר מן יפטור נתכוון : כא ואימין ית עקמא דרין לבתמין בעיני
 מצראי ויהי ארום סתביוון מן תמן פריקין לא התכרוו ריקנין : כב ותשאאל אתהא מן שבכתה דמן קריבת
 בותליה ביהו דכסף דקנין דתבב ולבשיין ותעטרון על בגיכוון ועל בגתיכוון ותרוקינוו ית מצראי : א ואתיב

מושה

דשי"י

(בראשית כ) עלכן לא נתתיך . (שם לא) לא נתנו אליהם להרע עמדי . זכנן לשון כתיבה הם : ז"ח ולא ביד חוקה ולא כשכיל שיד
 חוקה כי מחולא לא את ידי והכתי את מנרים וגו' ומתרגמן אותו ולא מן קדם דחיליה תקיף : עשמו של רבי יעקב דרבי מנחם כאלמר
 לי : (כב) ומגרת בוחה . מאותהן סהיא גרה אתה בבית : ונצלתם . כתרגומו ותרוקין . וכן וינללו את מנרים
 ויתנללו בני ישראל את עדים זהמן' בייסוד . וינחם סברו באחזרת נד' עשוילל אליהם את חוקה חביק' אשר הגיל אליהם
 מאכבו . ולא יאתנו דבריו כי אס לא היתה הנו' יסוד והיא נקודה בחי' ק לא תהא יושמת כלשון ופעלתם אלא כלשון ופעלתם
 כמו וכסתם מן האדמה ונתתם ביד אריכותם לפני אויביכם ונתתם בתוכה ואמרתם כללנו לשון מעלנו . וכלנו' שיהא בזה
 כתיבה לפרקים ונפלת מונח' כנ' של כונן כושא מותן נוסך כשהיא מדברת כלשון ופעלתם תכד כש' כא' כחטף : כנון וכסתם את
 אויביכם ונתתם להם את ארץ הגלעד . ונחלתם את כסר ערלתכם . לכך חבי אומר שאת הנקודה בחי' רק מן היסוד היא היסוד שם
 דבר כללוסו מן הלשונות הכבדים . כמו דכור כפור למוד כשדכר כלשון ופעלתם ינקד בחי' רק כמו (במדרב' כ) ודברתם אל
 סלע . (יח) (וחזקאל כה) וכפרתם את הבית . (דברים יא) ולוודתם אותם את בניכם :

בוה

באר החובות דקדוקי דשי"י

וככל הכרזות הכל תקום שניהם ענין אחד לשון הולאה : (יח) מה שכתב מחס סברו כמחברת נדי וכולו דלה לומר לדעת מחס
 כמלת ונללתם הוא השורש ללל וסותר רש"י דכרזי משום דלדעת אנתם סברנו לומר הכו' וכן ונללתם לאו ארשית היא רק היא סימן על
 לשון

רשבי"ם

כשם . אלהי' אלהי' אבותיכם תג' שהוא לשון אדנות ומלכות כשם שאומרים למלכים ימי המלך . המלך ציוני דבר : זה שמי לעולם
 אלהי' האומר בספוק ראשון : וזה זכריה' האומר בספוק שני שהוא לשון נולכות וכענין הזה מוזכרין את המלכים ולא כשם : ומה שכתב
 ב"ה ארש' באת כשנפ' תדפנ' ת זה' ק' תנח' ק' פת' ק' דפנ' מו' תפא' ק' מנח' ק' פת' ק' שיד' פי' ופ' ק' לי' ק' ל' ס' י' נפ' ק' תת' ק' . וזה
 עיקר ענין פשוטו של מקראות הללו ויין מנלן אותם אלא לננועים : (יח) אלהי' העברים . שהרי מעבר הנהר באו הנה ואלהי'
 מלכותם לזיכרם לעבוד : (יט) ואני ידעתי וגו' . אלהי' לבקך על שעתתלה לא ישמע לדברי לעלמם ולא מתנון יד חוקה שלו כי אין
 לוימלת נדי אין אני מקשה את לבומי בשלוח כוידיתתלה וידעו הכל רוחידי וידעו' ינפלותי כי אני' והיכולת ביד' :
 (כ) ושאלה אשה סאכנתה סתתנה גמורה ומלוטה . שהרי ונתתי את חן העם . כמו שאל עמי ואתנה גוים כחלתך וכו' עיקר
 פשוטו

מכלל יופי

דוחק . (טו) (פקד) ויתנם ה' בידו . וז' לאחורו
 פקדתי : ענין זכירה הגרמי שינה ולכן לא כוכר
 והשגחה ער הדבר : עם הכנרתיים שלאחר כהם
 והכרתו וכן ירחו כאן אל
 סלחמיס שכבו :
ושמעו (יח) לקולן . כל' שמעו שאתיו למ' ד' אויבי' ת'
 הסעם שישמעו הענין שגושא הקול לא לשמע
 קול :
לא (יט) יתן . הס' לא יתן דעות . או עירושניס
 כמו עלכן לא נתתיך למנוע אליה :

ולא
 ביד חוקה . אס לא ביד חוקה . או עירוש
 לא יתן אתכם להלון כרכוב ולא ביד חוקה עד
 שאשלח את ידי ככל נפלאותי ביד חוקה וכרועי כטוי וכמורח גזול
 וכאותות וכמופתיס . והנכון לא יתן אתכם להלון כרצונו ולא ביד
 חוקה של ישראל כי זרועם לא יושיע למו אחנס ושלחתי את ידי והכתי
 את מצרים ככל נפלאותי אשר אעשה בקרכו ואחר כן ישלש
 אתכם :
 (כב) (ושאלה) . ענין שאלת חפץ או כל דבר שאלת
 החזרה כלשון השואל : (מישכנתה) . אינו נגזר מן שכנתה
 כי אם מן שכנת ואם לא גמצא יאמר ע' רבלת כי ההא תהפך
 לחי

לא יאמינו לי ולא ישמעו בקלי כפי אמרו
לא נראה אליך יהוה : ב ויאמר אליו
יהוה מנה בידך ויאמר מטה : ג ויאמר
השליכוהו ארצה וישלכהו ארצה ידעי
לנחש וינס משה מפניו : ד ויאמר יהוה
אל משה שלח ידך ואחז בזנבו וישלח
ידו ויחזק בו ויהי למטה בכפו : ה למען
יאמינו כי נראה אליך יהוה אלהי אבתם
אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב :
ו ויאמר יהוה ליו עוד הבא נגא ידך
בחיך ויבא ידו בחיקו ויוצאה והנה ידו
מצרעת בשלג : ז ויאמר השב ידך אל-
חיקך וישב ידו אל-חיקו ויוצאה מחיקו
והנה שבה כבשרו : ח והנה אס-לא
יאמינו לך ולא ישמעו לקל האת הראשון
והאמינו לקל האת האחרון : ט והיה
אס-לא יאמינו גם לשני האתות האלה
ולא ישמעו לקלך ולקחת ממימי הים
ושפכת היבשה והיו המים אשר תקח מן-
הים ויהיו לךם ביבשת : י ויאמר משה
אל יהוה בי אדני לא איש דברים אנכי

אזהרה קרי

ב ויאמר ליהוה מה ענין בידך ויאמר חוטר א :
ג ויאמר ומה הוילארעא ורמזי ל' ארעא
והנה לחני ועבך משה מן-קדמוהי :
ד ויאמר יי למשה אושיט ידך ואחוד
בזנביה וואושיט ידיה ואתקיף ביה והנה
לחוטר א בידיה : ה בדיל דיהמנון ארי-
איתגלי לך יי אלקתא דאבהתהון אלקיה
דאברהם אלקיה דיצחק ואלהיה דיעקב :
ו ויאמר יי ליה עוד אעיל-בען ידך בעיטפך
ואעיל ידיה בעיטפיה ואפקה והא ידיה חורא
כתלגא : ז ויאמר אתיב ידך בעיטפך ואמיב
ידיה לעיטפיה ואפקה מעיטפיה והא חבת
הנת כבשריה : ח ויהי אם ל'א ויהימונו
לך ולא יקבלון לקל אתא קדמא ויהימונו
לקל אתא בתרא : ט ויהי אס-לא ויהימונו
אף לתרין אתיא האילן ולא יקבלון מינך
ותיסב ממיא דבנהרא ותשוד ליבשתא ויהון
מיא דתיסב מן-נהרא ויהון לדמא ביבשתא :
י ויאמר משה קדמי בעני יי לא גבר
מילול אנא אף מאתמלי אף מדקדמוהי אף
מעידן דמלילתא עם-עבדך ארי יקיר-ממלל
ועמיק לישן אנא : ואמר

גם

רשי

(ב) מזה בידך - לכך נכתב תיבה אחת לדרוש מזה שבין אחת חייב ללקות ששדת בכשרים - ומשום כלום שאומר לחכירו מודה אחת שזו
שלפניך חטן כוח חומר לו הן אמר לו הריני עושה אותה עך : (ג) ויהי לנחש - רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל (כאומרו לא יאמינו לי)
ותסס אומותו של כחש : (ד) ויחזק בו - לשון חזיוה הוא והרבה יש במקרא - (בראשית יט) ויחזקו האנשים בידו - (דברים
כה) והפויקה בטכושיו - (שמואל א יז) ויחזקתי בוקמו - כל לשון חזק הדבוק לבית לשון חזיוה הוא (יט) : (ו) מצורעת
פישלג - דרך נרעת להיות לכנה - אם כהרת לכנה הוא - אף בזאת זה רמזו שלשון הרע ספר באומרו לא יאמינו לי לפיך הלכהו ספצת
כמו שלקחה מרים על לשון הרע : (ז) מחיקו והנה שבה כבשרו - תכאן ספדה טובה מוערת לכא מועדת מרענות סהרי כראשונה
לא נאמר מחיקו (ש"ר) : (ח) והאמינו לקול האתות האחרון - משתאמר להם כשילכס לקיתיעל ספרתיעל עליכס לשון
הרע יאמינו לך שכהר למדו כן סהמודונון להרע להם לוקים כנענים כגון פרעה וסבימלך כסביל סרה : (ט) ולקחה ממימי האור -
רמז להם סמכה ראשונה ספרע מלקותם תחלה סהיו עובדים לנילום החיה אותה וספכה לדם כר' סיימן) - והיה המים וגו' - וסיו
והיו סני פעמים - כראה בעיני חלו לאמר והיו המים אשר תקחתן היםוד לדם כיבשת שזעק אני סבידו הס כהפכים לדם וחו כשירדו לחך
יהי

יונתן בן עוזיאל

ירושלמי

יא

מושה וגוי : ב ואמר ליה " וגוי : ג ואמר
 טלוק יתיה לארעא וטלוקיה לארעא ונתוריה לתתיה וגוי :
 ד ואמר " למשינה אושיט ידך ואיתחוד בקטניה
 ואושיט ידיה ואתקוף ביה ונתוריה לחוטרקא בידיה : ה מן
 בגלל דיתקנון ארום אתגלי וגוי : ו ואמר " ליה
 תרב אעיל קרון ידך בחיבך ואעיל יתיה כגו חרביה ונתפקה ונת
 ידך לעיטפך ואחיב ידיה לחרביה ונתפקה מן גו חרביה תברת למתו ברתיא הי גבשריה : ח ויהי אם לא וגוי : ט
 ויהי אין לא ויתקנון ארף לתרון אתיאי האילין ולא יקבלו מינך ותשב מן מוי דבנתרא ומישוד לבישפא (והו)
 מוי וגוי : י ואמר משרה קדם " כבער " לא גבר
 דבכו אגא ארף מאיתקלי ארף מן לקדמוי ארף מן שעקא
 דמילקא עם עכרך ארום חגר פרום וחגר ממלל אגא :
 ואמר

ירושלמי
 ואמר טלוק יתיה לארעא וטלוקיה לארעא :
 לתתקוף בבירת קוטנו :
 אעיל קען ידך בחיבך ואעיל ידיה בחוביה :
 תרב אעיל קרון ידך בחיבך ואעיל יתיה כגו חרביה ונתפקה ונת
 ידך לעיטפך ואחיב ידיה לחרביה ונתפקה מן גו חרביה תברת למתו ברתיא הי גבשריה : ח ויהי אם לא וגוי : ט
 ויהי אין לא ויתקנון ארף לתרון אתיאי האילין ולא יקבלו מינך ותשב מן מוי דבנתרא ומישוד לבישפא (והו)
 מוי וגוי : י ואמר משרה קדם " כבער " לא גבר
 דבכו אגא ארף מאיתקלי ארף מן לקדמוי ארף מן שעקא
 דמילקא עם עכרך ארום חגר פרום וחגר ממלל אגא :
 ואמר

רש"י

יהיו כהויתן אבל עכשו מלמדנו שלא יהיו דם עד שיהיו בוכים : (י) - גב מחמול וגו' - למדנו שכל ימים היה הק"ה סתם אלא
 מזה כסני לילך כשליחותו מתמול שלמס מאז דכרך הרי"ג ושלשה גמין רבוין הס הרי"ג והוא היה עומד כיום הו' כשאתר לו זאת עוד שלח
 לא כיד תשלח עד שחרה כו וקבל עליו (ש"ר) וכל זה שלא היה רוצה ליטול גדולה על אהרן אחיו שהיה גדול היתנו וכביא היה שנאתו (הלא
 אהרן אחיו כלו וגו' ועוד נאמר לעלי הכהן) (שמואל אב) הנגלה נגלתי לבית אביך כהיותם בחזירים הוא אהרן - וכן (יחזקאל ב) ואודע
 להם בארץ נזרים וגו' עד ואומר להם איש שקוני עיניו השליכו ואתה נכוחה לאהרן נאמרה : ככד פה - כככיות אני ודכר וכלטון לע"ז
 כל"כו

באר רחובות דקדוקי רש"י

לשון כפעל על משקל וגם חתם ונצלתם (איר ווערט ווערין אויז גלערשט פון איין אנדרין) ונאמת כוונת הפסוק על העושים הפעולה
 (איר ווערט אויז לערין) אלא ודאי הנו"ן היא שורש מן יסוד כלל : ומה שכתב עוד וכלנו"ן שהיא
 כלה לפרקים וכו' כזה עקשה את עצמו כי"ג לדברי רש"י שהנו"ן מן היסוד וכוונת המאמר על העושים הפעולה (ז"א ווערין אויז לערין ד"א
 מז"רים) אכתי תקשה הוי למכתם הנו"ן כשוא כזה ונצלתם כמו וקשאתם על זה משני רש"י לכך אני אומר שזאת הנקודה וכו' וזה
 לומר האמת אילו היה מולת ונצלתם מן לשון קל (ז"א ווערין גרינג אויז לערין) היתה הנו"ן באמת כשוא
 ונצלתם אבל עכשו דמלת ונצלתם מן לשון ככד הוא שהרי נקוד דגש תוקף הנדי - ומורה על חזק הפעולה (ז"א ווערין שטארק אויז לערין)
 כוונת רש"י עשוהו כמורה שאין כו דגו קולי אס כו דין הנו"ן לינקד כחזק ונצלתם על משקל פפרתם דברתם
 שהיה נו"ן לשון ככד : (יט) עושו חזק על הרוב עשית על חזקת הפעולה דלא יתכן כחן
 לכן קאמר דזה לשון אחזה (כגרייפן) ונתן על זה סימן דכל מקום דכתיב אל שורש חזק עמוס הכי"ת ענין אחזה הוא רמו הכא דכתיב
 ויחזק כו

רשב"ם

פשוטו וטובה למינים - כלי כסף וכלי זהב - תכשיטין לכבוד החג שמתנוגם מדבר : ושחתם אותם על בניכם : (ט) והיו המים
 וגו' כס לית כעין נשאו כהרות י"י נשאו כהרות קולם - עד מתי רשעים ה' עד מתי רשעים יעלזו : (י) כי כבוד פה וכבוד לשון אנכי -
 אינו כפי כלשון חזרים כחיתוך לשון כי בקטנותי ברחתי משם ועתה אני כן מחוננים וכן מצינו ביחזקאל שמי שאינו כפי כלשון המלכות קרוי
 כן דכתיב ויחזר אליהן אדם לך בא אל בית ישראל ודברת דבריהם - כי לא ילעם עמקי שפה וככדי לשון אתה שלוח אל בית ישראל
 לא

מכלל יופי

לתורפה לא' לרנושה : (ונצלתם) - ענין התפרה
 והשלילה והוא מבנין פיעל הדגוש :
 ד (ב) (מוה) - באה האמה חסרה מהמכתב -
 ואמר כן לפתיחת הדברים כי יודע היה מה בידו
 וכן אי הכל אחיד : (מטה) שרשו נטה ונקרא כן לפי שהאדם
 נשעו ע"י : (ה) (למען יאמינו) - כלם אשר הם
 מבנין הפעיל הם ענין הבטחון והקבלה קרידי"צ"א בלע"ז והם
 יוצאים מענין אמונה כי המאמין באהר נותן האמונה וסוכר
 שהוא אמת : (ו) (עוד) - הוא כענין יוחה :
 פה להוציא הדבור ופיו כמנהג העלמים וככד לשון
 לסדר הדברים וכגדס אחר לוס' ואנכי אחיה עם
 פן והורגתין אשר תדבר : אהוה כפל ענין
 בזולת שונות :
 י 6 י

בג מתמול גם משלשם גם מאז דברך
 אל עברך כי כבד פה וכבר לשון אנכי :
 יא ויאמר יהוה אליו מי שם פה לאדם
 או מי יושם אדם או חדש או פקח או
 עור הלא אנכי יהוה : יב ועתה לך ואנכי
 אהיה עם פיד והוריתך אשר תדבר :
 יג ויאמר בי ארני שלחנא בידתשלח :
 יד ויחר אף יהוה במשה ויאמר הלא
 אהלן אחיד הלוי ידעתי כי דבר ידבר הוא
 וגם הנה הוא יצא לקראתך וקרא ושמת
 בלבו : טו ודברת אליו ושמת את הדברים
 בפיו ואנכי אהיה עם פיד ועם פיהו
 והוריתי אתכם את אשר תעשון :
 טז ודבר הוא לך אל העם והנה הוא
 קהיה לך לפה ואמה קהיה לו לאלהים :
 יז וארתי המטה הנה פקח בידך אשר
 תעשה בו את האהת : פ יח וילך
 משה וישב אל יתרו חתנו ויאמר לו אלכה
 נא ואשובה אל אחי אשר במצרים ואראה
 העונם הים ויאמר יתרו למשה לך לשלום :
 יט ויאמר יהוה אל משה במדבר לך שב
 מצרים : כי מרתו כל האנשים המבקשים
 את נפשך : כ ויקח משה את אשתו

יא ויאמר יהוה מן שוי פומא לאינשא או מן
 שוי אלמא או חדשא או פתיחא או עורא
 הקא אנא : יב וכען איזיל ומימרי יהי עם
 פומך ואלפינדך די תמליל : יג ויאמר בבוער
 יי שלח ביד מן דקשר למשלח : יד ותקיף
 רוגזא דיי במשה ואמר הלא אהלן אחודך
 ליואה גלי קדמי ארי מללא ימליל הוא
 ואף הא הוא גפיק לקדמותך ויחונך ויחדי
 בלביה : טו ותמליל עמיה וחשני ית
 פתגמא בפומיה ומימרי יהי עם פומך ועם
 פומיה ואלף יתכון ית דרת עברון :
 טז וימליל הוא לך עם עמא ויהי הוא
 יהי לך למחונמן ואף תהי ליה לרב :
 יז ויתחוטרא הדין תיסב בידך דתעביד
 ביה ית אתיא : יח ואזל משה ותב לות
 יתרו חתנו ויאמר ליה איזיל בען ואיתוב
 לנת אחי דבמצרים ואחוי הער בען אינוך
 קימין ויאמר יתרו למשה איזיל לשלם :
 יט ויאמר יי למשה במדבר איזיל תוב
 למצרים ארי מיתו כל אנביא דבעו
 למקטלך : כ ודבר משה ית אתמיה וית
 בנוהי וארכביון על חמרא ותב לארצא
 דמצרים וקסיב משה ית חוטרא דאית עבידנ

ואת

רשי

ביה

סל"ב : (יא) מי שם פה וכו' . מי לעונך לדבר כשהיית מדון לפני פרעה על הסערי : אופי יושום אדם . (תנחומא) יד
 ששה מדעה חנם שלא תחתן כמלות הריגתך ואת חזרתיו חרשים שלא שמועו וכוונתו עליך (שבת קמ) ולא שמועו לטורים ההורגים מי עשאו
 עורים שלא ראו כשברחת מן הכימה וכו' : הלא אנבי . שמי ה' עשית כל זאת : (ג) ביד רשלה . כודמי שאתה רגיל
 לשלות וכו' אהרן . ד"ה ביד אחר שתראה לשלות שלן סימי להכניסם לארץ זבת חלב וסוף . לעתיד יסלך שומים הרבה : (יד) זיחד
 אף . (זכחים קב) דכי יחושעון קרחה אומר כל חרע אף שבתורה עושה רושם וזה לא חומר כורושם ולא חנונו שכל עונש על ידי חות
 קרע . קער לו רבי יוסף קפ כו נאמר כורושם . הלא אהלך אחיד הלוי . שיהי עתיד להיות לו ולא כן והכונה היית יחומר ללאת מינך
 עעקא

יונתן בן עוזיאל

ירושלמי

יב

ואמר יי' ליה צואן הוא דשון מקלל פרקא בפומא אדם קדמאי או מאן שר אלימא או תרשא או פתיקא או
שמיא הליא אגיא יי' יב וקרון אויל ואנא במימרי אהא עם מקלל פרקא ואליו יתך פרה ותמליל :

ירושלמי

שלח קצין קיד דין בתמי ליה למשמלקא :

יר דתקוף רוקא ביי במשה ואמר תלא אפרו אחרך
ליצאי גלי קדמי ארום מללא ימליל הוא ואוף הא דהא גמיק לקדמוך ותמינה ויתדי בלביה : טו ותמליל

ירושלמי

הוא יתנו לך למתורגמו ואף תתנו ליה קמבע אוילפן טו
קדם יי' :

יתרו חמוי ואמר ליה אויל קרון לגור אחי דקמגרים ואיחמי חער כרון אינוו וגוי : יט ואמר יי' למשה קמדין
אויל תוב למגרים ארום איתרונקנו ונתתו תגבסיהוון והא אינוו חשיבין קמתיא כל גרבוי ביהו תכעין נת נקשך
למיסב תיה : כ ודבר משרה נת אנתמיה נת בניו וארמנינו על חקרא ותב לארעא דמגרים ונסיב משרה נת
חוקרא נגסב מן גינוניקא דחמוי והוא קמפיר כורמי וקריה מתקליה ארמניו קאין ועילוי תקיק וקפכש שקא בפיא

ויקרא

רשי

ועתה לא יהיה בן אלה הוא יהיה כהן ואתה הלוו שאלמר ונשה איש האלהים כניו יקראו על שבת הלוי : הנה הוא ידעא לקראתך -
בשתלך למגרים : וראך ושמח בלבו . לא כשאתה סבור שיהיה מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה . ומשם זכה אחרן לעדי הסמן ככתוב
על הכב : (יו) ודבר הוא לך . כשכילך ידבר אל העם ויהי זוכים על כל דלי ולו ולכס ולהם הסמוכים לדבור שכולם לשון עליהם :
יהיה לך לפה . למליך למי שאתה כדפה : לאלהים . לרכולש : (יה) וישב אל יתר חותמו . ליטול רשות שהרי
כשבע לו (שלא חיו ממדין כי אם כרשותו) (מכילתא) וז' שמות היו לו רעואל יתר יתרו קניו : (יט) כי מהו כל האנשים -
מיהם דתן ואחיהם חיים היו אלה מירד ומכסיהם והעני משכב כמת (גדרים קד) : (כ) על החמור . חמור המיוחד (כ) הוא
החמור שחכש אחרים לעקדת יתקד וקוהו שעתיד מלך המשיח להגלות עליו שאלמר (זכריה ט) עני ורוכס על חמור : וישב ארצה
מצרים

באר רהובות דקדוקי רשי

יוחוקו : (כ) דאם לא כן חמור בלא ה"א ידועה מכעני ליה למכתב ומדכתיב החמור בה"א ידועה על כרחיך מורה על דבר
ידועה

רשב"ם

לא אל עמים עמקי שפה וככדי לשון אשר לא תשמע דכריהם וגומר וכי חפשי כתיב אשר ידעו השם פנים אל פנים וקובל תורה מידו לידו היה
ימג יגס בלשנו . ואין דכרזה סדכרי הפנאים והאמוראים ואין לחוש לספרים החזונים : (יג) ביד תשלח . ביד אשר תרצה לשלוט
על ארצות : (יד) וימר חף ה' במשה וחרון חף עשה רועם לפי הפשט האומר לפניו ויפג שבו ה' ויבקש המותו כדפרשתי אלל יעקב כשנעספ
צולע על ידינו . כי דכרי דכר הוא . הוא כתב דלגש ויש לו חיתוך לשון עגרים : (טו) ודיכר הוא לך . כשכילך : יתיה לו
לאלהים . שר נוספת מה שתנה לו יעשה : (יז) ויסכנו המדכר אל יתר חותמו : (יט) ויאמר ה' אל משה במדין . שתייטב
שם כבורו מפני פרעה וישכ במדין ועשה אמר לו במדין שסכי מת חותמו פרה המבקש את כעשך כדכתיב ויברח מפני פרעה וישכ במדין
ועתה

מכלל יופי

(יא) כזי טס טה . דבור בעבוד היותו כפה יוכן שפה אחת
מדכרות שפת כעני . והנה פקח כנגד הפרס
וכעני ככתוב פקוח חזנים לפקוח יענים ערות :
(יג) ביד תשלח . חסד אשר באלה הוא כתוב ביד אשר
תשלח :
(יד) (לקראתך) . דברו בשרש הזה ענין שעקרד
לברך שלו הא ונכתב כמקומות באלף והוא מקרה כי הא הלמוד

שלו ברוב ונכתב באלף במקומות . והשם עם אלף נזכר
לעולם . לקראתך לקראת
(כ) ראלהים . למורה האלהים : (טז) ועל
ולמכהיו . החמור) . לשון חידועל
וכן תרגם חנקלוס לרב : רבים והוא דרך כלל :
(ארצה) . הא גוספת :

וְאֶת־בְּנֵי וַיִּרְכַּבְסָם עַל־הַחֲמֹר וַיֵּשֶׁב אֶרְצָה
 מִצְרַיִם וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־מַטֵּה הָאֱלֹהִים בְּיָדוֹ :
 כֹּא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּרַכְתֶּךָ לְשׁוּב
 מִצְרַיִמָּה רְאֵה כָּל־הַמִּפְתִּיחַ אֲשֶׁר־שָׁמְתִי
 בְּיָדְךָ וַעֲשִׂיתָם לִפְנֵי פְרַעְהַ וְאָנֹכִי אֲחַנֵּק אֶת־
 לְבָבוֹ וְלֹא יִשְׁלַח אֶת־הַעַם : כֹּב וַאֲמַרְתָּ
 אֶל־פְּרַעְהַ כֹּה אָמַר יְהוָה בְּנֵי בְכָרֵי יִשְׂרָאֵל :
 כֹּג וַאֲמַר אֵלֶיךָ שְׁלַח אֶת־בְּנֵי וַיַּעֲבְדֵנִי
 וְחַמָּאן לְשַׁלְחֵהוּ הִנֵּה אֲנִי הִרַג אֶת־בְּנֵי
 בְּכָרְךָ : כֹּד וַיְהִי בַדְרָךְ בְּמִלְוֹן וַיִּפְּשַׁעְהוּ
 יְהוָה וַיִּבְקַשׁ תְּמִיתוֹ : כֹּה וְתִקַּח צַפְרָה
 צֹר וְתִכְרַת אֶת־עַרְלֹת בְּנֵה וְחַנֵּץ לְרַגְלָיו
 וְתֹאמַר כִּי חֲסַד דְּמַיִם אִתָּה לִי : כֹּו וַיִּרְף
 מִמֶּנּוּ אִזּוֹ אֲמַרְתָּ חֲתָן דְּמַיִם לְמוֹלֵת : פ
 כֹּז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן לֵךְ לַקְּבָאֵת
 מֹשֶׁה הַמְדַבֵּרָה וְיִלְחַם וַיִּפְּשַׁעְהוּ בְּתֵר הָאֱלֹהִים
 וַיִּשְׁקֹרְרוּ : כֹּח וַיַּגֵּד מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן אֶת־
 כָּל־דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שְׁלַח וְאֵת כָּל־הָאֵתֶת
 אֲשֶׁר צִוָּהוּ : כֹּט וַיִּלְחַם מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיִּאֲסְפוּ
 אֶת־כָּל־זָקֵנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : ל וַיַּדְבֵּר אַהֲרֹן
 אֶת

בֵּיהֵנִיסִין מִן־קַדְסֵי בִידֵיהּ : כֹּא וַאֲמַר
 יְי לְמֹשֶׁה בְּמַהֲכָךְ לְמַתֵּב לְמִצְרַיִם חַזֵּי כָל־
 מוֹפְתֵי־אֵי דְשְׁוִירֵי בִידְךָ וְתַעֲבָדֵינוּן קַדְסֵי־
 פְּרַעְהַ וְאַנְיָ אֲתַקִּיף נִתְלִיבִיהּ וְלֹא יִשְׁלַח
 יִתְעַמָּא : כֹּב וְתִימַר לְפְרַעְהַ כְּדָנָן אָמַר
 יְי בְּרֵי בּוֹכְרֵי יִשְׂרָאֵל : כֹּג וַאֲמַרְתָּ לְךָ
 שְׁלַח וְתִתְבָּרֵי וַיִּפְלַח קְדָמִי וּמִסְרִיב אֶת־
 לְשַׁלְחוּתִיהּ הָא אָנֹכִי קָטִיל יִתְבָּרַךְ בּוֹכְרְךָ :
 כֹּד וְתִהְיֶה בְּאוֹרְחָהּ בְּבִית־מִבְתָּא וְעַרְבֵי
 בֵּיהֵמְלָאֲכֵא־דֵי וּבְעָא לְמַקְטִילָהּ :
 כֹּה וְנִסְבַּת צַפְרָה טִינָא וְנִזְרַת יִתְ־
 עוֹרֹת בְּרָה וְקָרִיבַת לְקַדְמוּתֵיהּ וַאֲמַרְתָּ
 בְּדָמָא דְמַהוֹלְתָא־הַדִּין אִיתִיָּהּ חֲתָנָא
 לָנָא : כֹּו וְנַח מִיָּגִיהּ בְּכֵן אֲמַרְתָּ אִילוּלֵי
 דְּמָא־דְּמַהוֹלְתָא־הַדִּין אִיתְחַיִּיב חֲתָנָא
 קְטוּלָא : כֹּז וַאֲמַר יְי לְאַהֲרֹן אִילוּלֵי
 לְקַדְמוּת מֹשֶׁה לְמַדְבְּרָא וְאִזּוֹל וְעַרְעִיהּ
 בְּטוּרָא דְאִיתְגַּלִּי־עֲלוּתֵיהּ וְקָרָא־דֵי וַיִּשְׁקֹד
 לֵיהּ : כֹּח וְחַזֵּי מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן יִתְכַלֵּל־
 פְּתַנְמִיָּא דֵי דְשַׁלְחִיהּ וְיִתְכַלֵּל־אִתְמַיָּא דֵי
 פְּקָרִיהּ : כֹּט וְאִזּוֹ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּכְנִשְׁוִיִתֵּי
 כָּל־סְבֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל : ל וּמְלִיל אַהֲרֹן וְיִתְכַלֵּל־
 דֵי־מְלִיל יְי עַס־מֹשֶׁה וַיַּעֲבֹד

אתיא

רשי

מצרים ויקח משה את מטה האלהים בידו : כא ויאמר יהוה אל משה ברכתך לשוב מצרים ראה כל המפתחים אשר שמתי בידך ועשיתם לפני פרעה ואני אחנק את לבו ולא ישלח את העם : כב ואמרת אל פרעה כה אמר יהוה בני בכרי ישראל : כג ואמר אליך שלח את בני ועבדני וחמאן לשלחו הנה אני הרג את בני בכרך : כד והיה בדרך במלון ויפשעו יהוה ויבקש תמיתו : כה ותקח צפרה צר ותכרת את ערלות בנה וחנץ לרגליו ותאמר כי חסד דמיים אית לי : כו וירף ממנו אז אמרת חתן דמיים למולת : פ כז ויאמר יהוה אל אהרן לך לקבאת משה המדברה וילחם ויפשעו בתר האלהים וישקרו : כח ונגד משה לאהרן את כל דברי יהוה אשר שלח ואת כל האתת אשר צוהו : כט וילחם משה ואהרן ויאספו את כל זקני בני ישראל : ל וידבר אהרן את

מצרים ויקח משה את מטה - אין מוקדם ועומד מדוקדקים במקרה - (כא) בלכתך לשוב מצרים וגו' - דע שעל מנת כן תלך שתהא גבור כשליחותי בעזרת כל מופתי לפני פרעה ולא תירא חסדו : אשר שמהי בידך - לא על ג' חותות החמורות למעלה שהרי לא לפני פרעה היה לעשותם אלא לפני ישראל שיאמינו לו - ולא מצינו שעשה לפניו חלל מופתים שאני עתיד לשום בידך כחזרים כמו כי ידבר אליכם פרעה וגו' - ואל תחוש על אשר כתב אשר שותי שכן נשתעו כשתדבר עמו ככר שותים בידך : (כב) ואכרת אל פרעה - כשתשת גלבו חוק ויראן לשלוח חמור לוכן : ובני בכורי - לשון גדולה כמו (ההלוי פט) חף אני בכור חתנה וזה פשוטו - ומדרשו כלן חתם הקב"ה על מניית הכתובים שלקח יעקב ועשיו : (כג) ואמר אליך - בשליחותו של מוקם : שלח את בני וגו' הנה אנכי הורג וגו' - היא עסק חמור וכן הערהו תחלה מפני שהיא קשה - וזה הוא חמור באיוב (איוב לו) הן אלי זנויב בכתו לפיכך עוי כוונה מורה - בער ודם המקקס להקס מ' חמור מעלים את דבריו שלא יקס הללה חכל הקס' הישנים ככתו ואין יכולת להמלט מידו כי חס בטובו

ויקרא וביה אתעבדו גימין מן קדם יי בניה : בא ואמר יי למשה במהך למיחייב לפיכך חמוי גדל מניחא דשוייה בידך ותעבידיון קדם פרעה ואנא אתקיף ית יצרא דלביה ולא יפטור ית עמא : כב ותמו לפרעה וגי : כג ואמרית לך פטור ית כרי ונפלת קדמי דמסרב אנת דמפטריה הא וגי : כד ונתרה באורחא בבית מכתותא וארע ביה מלאכא דיי ובעא למקטליה מן בגלל גרשום בניה דלא בהדה גזיר על עיפק יתרוי קטוי דלא שבקיה למגוריה ברם אליעזר הוה גזר בהנאה דאתגיר

ירושלמי

ונוכת ית עורלתייה דכרה ואמרית ימיה קדם רגילוי דמפלא ואמרת תקנא בעא למגור והמוי לא שבק ימיה וקדון איצטר אידם גירתייה קרא על חיובי בהתנא הרין :

ובד ארפי מהבלא מיניה ככו שבחת צפורה ואמר מרת תקיפ הוא דם גירקא די ישיב בהתנת מן ידוי דמלאך מוקא :

מנווהון : כה ונסיבת צפורה טיגרא ונזבת ית עורלתי גרשום ברה ואמרית ית גזרת מההלמא לרגלוי דמלאך דמלאך ואמרת תקנא בעא למיגזר ותמוי עביב עלוי וקדון אדם ונזרתא הרין יבאר על התנא דילי :

כו ופסק מלאך דמלא מינה ככו שבחת צפורה ואמרת מה זקני הוא ארם ונזרתא הרין דשוייב ית התנא מן ידוי דמלאך דמלא : כז ואמר יי לאהרן וגי וצרעיה בשווקא דאתגלי עלוי יקרא וגי : כח והני משרה לאהרן ית פתמיא האילין דשלחיה וית כל אמיא דפקדיה למעבר ז כט ואול משה וגי : ל ומליל

אהרן

רשי

אליו לפיכך הוא מורה ומתרה בו לשוכ. (כד) ויהי בדרך במלון. משה. ויבקש חמיו. לנזסה לשי שלא חל את אליעזר כמו ועל שנתרסל כעגש מיתה. תניא אמר רבי יוסי חס ושלום לא נתרסל חלף חמר חמול ואנח לדרך סכנה היא לתימוק עד ג' ימים חמול ואנח ג' ימים הקב"ה לוי לך שוכ מנרים ומפני מה כעגש מיתה לפי שנתעסק בעלון תחלה במוסכת מדרים. והיה המלאך כעגש כמין נכסא וכולגו מראשו ועד ירכיו וחזור וכולגו מרגליו ועד חותמוקוס הכינה לפורה ששכחל המילה הוא : (כה) ותגע לרגליו. השליכנו לפני רגליו של משה : ותאמר. על ככה : כי חתן דמיס אתה לי. אתה היית גורס להיות החתן שלי כרנח עליך הורג אישי אתה לי : (כו) וירף המלאך עמו. אז הכינה שעל המילה כח להורגו : אמרה חתן דמיס למולות. תתני ביה נרנח על דבר המילה : (שיתר) רש"י בלשגו לעיל כתב אתה היית גורס. דקשה לרש"י מה זה אז חמרה חתן דמיס והלא גם לעיל חמרה חתן דמיס. חלף נתחילה סכרה דזה. גורס חטא המילה וחטא חמר את כ כשרחתי וירף לגמרי אז הכינה דעל דבר המילה לכד סא וכזה מתורג' ג"כ שינוי לשון בתרגום אונקלוס בחתן דמיס ודוק. כנ"ל) : למולות. על דבר המולות שם דבר הוא והלמד משמעת כלסון על כונו ואמר פריעה לבטי ישראל

(כא)

רשב"ם

ועתה אמר לו כמדון שוכ כי עת פרעה והמלשנים כדכתיב לעיל וימת וילך מנרים חמרה כריתתו של משה : (כד) ויפגשהו. המלאך. כי היה מתעלל בהליכתו ועולף אשתו וכניו : (כה) נר. כמו חרבות גורים. תערמלוטש. איזנול חרף. וכן חף תשיב נזר חרבו. נתעקס וככפף חידוד חרבו ולכן לא הקמתו כמלחמה : ותכרות ובו. הועילה לו לנזסה המילה להצילו כונו קרבן כעין שעשו גרעון ומנוח שכרחה להם המלאך. ומגע לשון מפעיל. חכלויבע כארבע פינות הכיית לשון מפעיל. כגע לרגליו של משה התרזה המלאך ככך. כי לרגליו של מלאך חיי רונה לפרש. כי מייודע אס רחתי רגלי המלאך. כי חתן דמיס אתה לי. כדמיס הללו ישאר לי חתני. חתני כעלי : (כו) וירף המלאך חמיו מן רפה היום לערוכ יחזור וירף. מן קנה ויקן : אז חמרה חתן דמיס למולות. על עביב המילה. כתייב בעלי מיתה. כי המילה הוילתועתה. (כו) לן לקראת נזסה. לקיים ניה שאמר לו הקב"ה וגם הנה הוא יולף לקראתך

מכלל יופי

כיוס המילה ופירושו כי חתן דמיס אתה לי אמר כתחלה ויהי בדרך במלון ויבקש המיתה כלו שביקש המלאך להמיתה משה מפני שלא מל איעזר בנו הרגיש משה כי בעונש המילה היה וצוה את צפורה למול אותו כי הוא לא היה יכול מפני החולי שהיה ככו עליו והקח צפורה צור והכרות את ערלת בנות ותגע לרגליו פירושו לרגליו משה כלומר אם מפני העונש הזה נחלית הנה חס המילה והתאמר כי חתן דמיס אתה לי פי' במולה

1 7 0 במולה

את כל הדברים אשר דבר יהוה אל משה
 ויעש האתח לעיני העם : לא ויאמן העם
 וישמעו כי פקד יהוה את בני ישראל
 וכן ראה את ענינם ויקרו וישתחוו :
 א ואחר באו משה ואהרן ויאמרו אל
 פרעה כה אמר יהוה אלהי ישראל שלח
 את בני ישראל ויהיו עמי במדבר : ב ויאמר
 פרעה מי יהוה אשר אשמע בקלו לשלח
 את ישראל לא ידעתו את יהוה וגם את
 ישראל לא אשלח : ג ויאמרו אלהי
 העברים נקרא עלינו גלכה לא דרך שלשת
 ימים במדבר ונבכה ליהוה אלהינו פן
 יפגענו בדבר או בקרב : ד ויאמר אלהם
 מלך מצרים למה משה ואהרן תפריעו את
 העם מפעשיו לכו לסבלתיכם : ה ויאמר
 פרעה הן רבים עמה עם הארץ והשבבתם
 אתם מסבלתם : ו ויצו פרעה בניו ההוא
 את הנגשים בעם ואת שטריו לאמר :
 ז לא תאספון לתר תבן לעם ללבן
 הלבנים בתמול שלשם הם ילכו וקששו
 להם תבן : ח ואת מתכנת הלבנים אשר
 הם עשים תמול שלשם תשימו עליהם לא

שביעי
ה

תגרעו

אתיא לעיני עמא : לא ודימין עמא
 ושמעו ארי דכיר יי ית בני ישראל וארי
 גלי קדמוהי שילכוהון וכרעו וסנידו :
 א ובתר כן עלו משה ואהרן ויאמרו
 לפרעה כדנן אמר יי אלהא דישראל שלח
 ית עמי ויחזון קדמי במדברא : ב ויאמר
 פרעה שמא דיי לא אתגלו לי די אקבל
 למימריה לשלחא ית ישראל לא אתגלי
 לי שמא דיי ואף ית ישראל לא אשלח :
 ג ויאמרו אלהא דיהודאי איתגלי עלנא
 נזיר בשן מהלך תלתא יומין במדברא
 ונרפח קדסין אלהנא דילמא יערעננא
 במות או בקטול : ד ויאמר להון מלקא
 דמצרים למא משה ואהרן תבטלון ית עמא
 מעיבדתהון אזילו לפולחנכון : ה ויאמר
 פרעה הא סניאין כען עמא דארץ
 ותבטלון יתהון מפולחנהון : ו ופקיד
 פרעה ביומא ההוא ית שלטוני עמא וית
 סרכוהי למימר : ז לא תוספון למיתן
 תיבנא לעמא למרמי לבנין כמאיתמלו
 ומדקדמוהי אינון יזולון ויגבון להון תיבנא :
 ח וית סכום לבניא די אינון עבדין
 מאיתמלי ומדקדמוהי תמנון עליהון לא

תמנעון מיניה ארי בטלנין אינון על כן אינון מצוחין למימר נזיר נדבח קדם

אלהנא

רשי

(א) וזקלופ תרגם דוויס על דס היילא : (א) ואחר באו משה ואהרן וכו' . אבל חוקים נשנוטו' ה' ואחר ששכחתי את
 ששטנו כולם קודם שהגיעו לפלסטין למי שיראו ללכת (ש"ד) וכו' וכדכתיב להם ונגז חסם לכדורם לא יגשו החושים לחמוריהם :
 (ג) פן יפגעו . קן יפגעו היו צריכים לומר אלה שאלקו כבוד למלכות בנייה וז' לשון חקרה וזו' הוא : (ד) תפריעו את רועם
 בבושעיו . תכדילו ותרטיקו אותם מנולחיתם שזומעין לכס וסוכרים לכותקן המלכא . וכן (משל"ד) כרעהו אל תעבור כן
 כפקי